

פרשת מטות-מסעי

הפסקה הפותחת של פרשת השבוע, העוסקת בנדריים, מופנית לראשי המטות. כדי להבין פנייה זו, יש לבחון את הנוסחה הייחודית המקדימה את פרטי החוק: "זה הדבר אשר צוה ה'" (במדבר ל',ב). לאחר האסון בבעל פעור המליצו ראשי המטות למשה לנקוט צעדים על מנת להבטיח שמאורע כזה לא יישנה. נראה כי הם חשבו שפרישות שתושג על ידי נדריים המותרים על פי ההלכה תועיל למטרה זו. בפרשתנו משה נענה לבקשתם. הביטוי "זה הדבר אשר צוה ה'" מורה על יצירת קטגוריה חדשה בהלכה-נדרי פרישות הבאים ביזמת האדם. העובדה שההלכה מכירה בנדריים כנורמה הלכתית מקובלת זוקקת עיון נוסף.

הרמב"ם (הלכות נדריים יג',כג) כותב: "מי שנדר נדריים לכונן דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח". עם זאת, בהלכה הבאה הרמב"ם מזהיר שאל לאדם להרגיל עצמו בנדריים, ואחר כך (יג',כה) הוא מחדד את הנקודה באמרו: "כל הנודר כאילו בנה במה". מהי משמעותה של השוואה זו? הבמה מסמלת את תשוקת האדם לעזוב את הפולחן הרגיל של המקדש, ולאמץ לעצמו פולחן אישי. בדומה לכך, סייגים שאדם מטיל על עצמו על ידי נדריים מסמלים גם הם התרחקות מהעולם הרגיל של קיום מצוות. הנודר מאמץ לעצמו נתיב חילופי שבו הוא עובד את ה'. במקום להסתפק במצוות שה' נתן, הנודר מעדיף את מסלול הנדריים ובכך הוא מנתק עצמו מהעולם הרגיל של עבודת ה'.

לכאורה, התנהגות זו אינה שלילית. אדרבה, האדם מונע ע"י תשוקה לקבל על עצמו חיובים נוספים. ברם, על האדם לדעת באיזו דרגה הוא מצוי בעבודת ה' שלו. אין סיבה לעזוב את המצוות הרבות המוטלות עלינו ולתור אחרי חיובים נוספים. מי אתה שתחשוב שכבר מיצית את תר"ג המצוות, שהן הרמה הבסיסית ביותר של קיום מצוות!?

עניין הנדריים מקביל לתופעה אחרת הנפוצה בקרב שומרי המצוות בימינו. יהודים אורתודוקסיים רבים מתייחסים אל מה שההלכה דורשת כאל מינימום לא מכובד ומעדיפים חומרות. אני מתנגד בחריפות למנהג הנפוץ הזה. ההחמרה צריכה להישאר בידי יחידי הסגולה העומדים ברמה רוחנית גבוהה. לעתים, כאשר אנו מחמירים על עצמנו יותר ממה שה' דורש מאתנו אנו מאבדים את המרכיב הרוחני שבעבודת ה' שלנו, ומדגישים את הפרטים הטכניים. עלינו להכיר בדרגה האמתית שלנו ולא להעמיד את עצמנו ברמות גבוהות יותר.

היו זמנים שבהם יכול אדם לשאת את עיניו אל הגדולים, כמו החזון איש ור' חיים מברסק, ולהתפעל משמירת המצוות הקפדנית שלהם ומהחומרות שנטלו על עצמם. היום החומרות אינן מוגבלות לתחומם של הגדולים. כל יהודי פשוט חושב שמשימתו בחיים היא לחיות כפי שהגדולים חיים.

לקחתי אתי פעם במכונית תלמיד מהישיבה, שהיום הוא רב חשוב. תוך כדי שיחה אמרתי לו: "אני מוכן להתערב שהטלית קטן שלך גדולה משלי". השווינו, ואכן התברר שצדקתי. אותו תלמיד שאל אותי: "מניין ידע זאת הרב?" והשבתי לו: "המשנה ברורה אומר שירא שמים יצא ידי כל הדעות וילבש טלית קטן גדולה. כשאתה קורא דבר כזה אתה מיד רץ ללבוש ציצית גדולה יותר ולהשתדל להיות ירא שמים. כאשר אני קורא זאת, אני מיד מקטין קצת את הציצית, מחשש שאינני במדרגה זו".

ברור כי אין בכוונתי לומר שאין מקום ליצירתיות בעבודת ה' שלנו. ברם, יש להכיר בצורך לתעל בצורה נכונה את היצירתיות. יש די מקום לאדם למצוא את ייחודו במסגרת היום המצוות הבסיסי. למרות שהנחת התפילין נעשית באותו אופן על ידי כולם, מבחינה רוחנית אין שני אנשים המניחים תפילין באותה הצורה.

לסיכום, עלינו לנהוג בזהירות כפולה לפני שאנו מאמצים חומרות. ראשית, עלינו להעריך את דרגתנו באופן אמתי ולהימנע מאימוץ מנהגים שאינם תואמים את רמתנו. שנית, עלינו למצוא את הביטוי האישי שלנו במסגרת קיום המצוות שהתורה דורשת מאתנו. אין צורך לאמץ זן אישי של יהדות על מנת לבטא את היצירתיות שלנו.